

## **РОЗДІЛ II**

### **Економіка й управління національним господарством**

УДК 35.072.1(477):316.422

**Павлова Олена,**  
доктор економічних наук, професор,  
завідувач кафедри аналітичної економіки та природокористування,  
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,  
м. Луцьк, ORCID: 0000-0002-8696-5641,  
e-mail: [pavlova.olena@eenu.edu.ua](mailto:pavlova.olena@eenu.edu.ua)

**Нагайчук Юлія,**  
студентка, спеціальності 051 «Економіка»,  
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки,  
м. Луцьк, ORCID: 0000-0001-7862-9528,  
e-mail: [nahaichukvulia@gmail.com](mailto:nahaichukvulia@gmail.com)

<https://doi.org/10.29038/2411-4014-2020-03-23-31>

#### **РЕФОРМА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ**

Відзначено, що реформа децентралізації в Україні сприяє побудові ефективних відносин між центральною владою та органами місцевого самоврядування. Децентралізація дає можливість органам місцевого та регіонального самоврядування розширити і зміцнити свої права. У даній статті було проаналізовано суть, зміст і мету реформи децентралізації, а також два етапи на які поділяється реформа. Визначено основні завдання реформи та її переваги. Досліджено основні проблеми та ризики децентралізації в Україні. Проаналізовано процес децентралізації державного управління і перерозподіл повноважень. Доведено важливість реформи децентралізації в процесі формування місцевого самоврядування.

**Ключові слова:** децентралізація, державне управління, місцеве самоврядування, органи місцевого самоврядування, органи регіонального самоврядування.

**Павлова Елена,**  
доктор экономических наук, профессор,  
заведующий кафедры аналитической экономики и природопользования  
Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки,  
г. Луцк

**Нагайчук Юлия,**  
студентка, специальность 051 «Экономика»,  
Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки,  
г. Луцк

#### **РЕФОРМА ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ В УКРАИНЕ**

Отмечено, что реформа децентрализации в Украине способствует построению эффективных отношений между центральной властью та органами местного самоуправления. Децентрализация дает возможность органам местного и регионального самоуправления расширить и укрепить свои права. В данной статье были проанализированы сущность, содержание и цель реформы децентрализации, а также два этапа на которые делится реформа. Определены основные задачи реформы и ее преимущества. Исследованы основные проблемы и риски децентрализации в Украине. Проанализирован процесс децентрализации государственного

управління и перераспределение полномочий. Доказана важность реформы децентрализации в процессе формирования местного самоуправления.

**Ключевые слова:** децентрализация, государственное управление, местное самоуправление, органы местного самоуправления, органы самоуправления.

**Pavlova Elena,  
Doctor of Economics, Professor,  
Head of the Department of Analytical Economics and Nature Management,  
Lesya Ukrajinka Eastern European National University,  
Lutsk**

**Nahaichuk Yulia,  
student, specialty 051 "Economics",  
Lesya Ukrajinka Eastern European National University,  
Lutsk**

## **DECENTRALIZATION REFORM IN UKRAJINE**

**Introduction.** The article examines the main problems and risks of decentralization in Ukraine. The process of decentralization of public administration and redistribution of powers is analyzed. The importance of decentralization reform in the process of forming local self - government is proved. The essence, content and purpose of decentralization reform are analyzed, as well as the two stages into which the reform is divided. The main tasks of the reform and its advantages are determined.

**The purpose of the article** is to analyze the process of decentralization of power, disclosure of the content and purpose of the reform. Identify the main issues and problems that arise in the process of decentralization reform.

**Results.** Decentralization reform in Ukraine helps to build effective relations between the central government and local governments. Decentralization enables local and regional self-government bodies to expand and strengthen their rights.

The main advantages of decentralization reform are certainly the protection of human rights. The efficiency of local self-government bodies has increased, as they have been given local powers. Socio-economic development has also been improved and democratic procedures strengthened. However, in the process of implementing the reform there were certain problems, namely:

- perception of the reform by the people;
- inconsistency of powers between executive bodies, governing bodies in united territorial communities, local self-government bodies, district councils and district state administrations;
- lack of quality staff, low qualification of local governments and employees in the united territorial communities;
- state control over the activities of local self-government.

The results of the decentralization reform have strengthened the interest of local governments in increasing revenues to local budgets, finding reserves to fill them, and improving the efficiency of tax and fee administration.

**Conclusions.** As a result, we can say that decentralization makes it possible to form independent and capable communities. Local governments, thanks to their powers, can independently address issues of local life, the role of citizens, their influence on the processes of decision-making and implementation to ensure the conditions of social and economic development of society have increased.

The decentralization reform contributes to the improvement of the lives of Ukrainian citizens, the building of a legal, modern, efficient, competitive state.

**Key words:** decentralization, public administration, local self-government, local self-government bodies, regional self-government bodies.

**Постановка проблеми та її значення.** Демократія є найважливішою формою політичного устрою суспільства, вона дає можливість народу контролювати владу. Саме народ може найкраще справитися з усіма проблемами, які постають в рамках демократичної форми організації суспільства. До реформи децентралізації в Україні була, по-перше, модель радянської централізованої системи управління, така система була відносно ефективною в умовах однопартійності та абсолютному переважанні. По-друге, був заплутаний та фрагментарний адміністративно-територіальний устрій.

По-третє, в державі був нераціональний та неоднозначний розподіл повноважень між владними структурами, відносно адміністративно-територіального устрою, що породжує вертикальний конфлікт між органами місцевого самоврядування та горизонтальний між органами виконавчої влади. По-четверте, в країні функціонував майже ручний режим розподілу бюджету, що вело до нестабільного фінансування. По-п'яте, була повна відсутність відповідальності місцевої влади перед виборцями, тому між владою та народом втрачався зв'язок.

Україна, як демократична країна, поставила перед собою одне з найважливіших завдань – сформувати органи місцевого самоврядування. Дуже важко вийти на новий рівень в соціально-економічному та культурному розвитку територіальних громад і регіонів, підвищити рівень та якість життя більшої частини громадян України без проведення реформ органів місцевого самоврядування, здійснення процесів децентралізації. Не дивно, що на сьогодні реформа децентралізації в Україні вважають найуспішнішою реформою серед усіх реформ, які відбулися і які в процесі реалізації.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблема децентралізації привернула чи немалу увагу багатьох науковців і вчених усього світу. Українські вчені присвятили цій проблемі багато своїх робіт. Серед цих вчених були такі, як: О. Бориславська, В. Матвієнко, А. Бондаренко, О. Дроздовська, А. Ткачук, К. Линьов, В. Ковальова, Л. Белей та інші [1, с. 123]. Дана проблематика висвітлюється в працях вітчизняних науковців, а саме О. В. Батанов, Т. М. Барановська, П. Д. Біленчук, В. І. Борденюк, Ю. П. Битяк, А. Й. Бучинська, В. І. Гладій, Г. І. Полосніченко, Ю. В. Деля, П. В. Діхтієвський, Є. І. Джумурат, І. В. Дробуш, О. М. Павлова, В. В. Кравченко, А. Р. Крусян, О. В. Кузьменко, В. С. Куйбіда, П. М. Любченко, І. Л. Охоцький, В. В. Тісногуз, С. В. Шевчук, та інші [2, с. 100]. Велика увага приділяється проблемі децентралізації західними вченими, представлена працями А. Бретона, Дж. Ма, М. Портера та інших.

**Мета і завдання статті.** Метою даною роботи є аналіз процесу децентралізації влади, розкриття змісту і мети реформи. Визначення основних питань і проблем, які постають в процесі реформи децентралізації.

**Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження.** Децентралізація характеризується передачею грошей і повноважень органам місцевого самоврядування від центральної влади. Внаслідок цього, тепер не чиновники в столиці, а громади відповідають за свої будинки культури, дитсадочки, школи, амбулаторії та інфраструктуру. Громади можуть самостійно вирішувати на що і скільки витратити коштів, а більша частина зібраних податків не йде у столицю, а наповнює місцевий бюджет. Також держава надає субвенції, тобто грошову допомогу на створення об'єднаних громад, медицину та освіту. Контролювати владу на місцях можуть самі мешканці, адже вони мають доступ до інформації по бюджету, а також вони можуть впливати на рішення влади, радити що ремонтувати, а що будувати.

Реформа децентралізації ставить перед собою мету сформувати ефективне місцеве самоврядування та територіальну організацію влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання якісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, узгодження інтересів держави та територіальних громад.

В Україні перші згадки про децентралізацію були в Конституції Української Народної Республіки (УНР) від 29 квітня 1918 року, у якій зазначалося, що, «не порушуючи єдиної своєї влади, УНР надає своїм землям, волостям і громадам права широкого самоврядування, дотримуючись принципу децентралізації» [3].

Після Революції Гідності, українці довели, що вони теж виступають за демократію та народовладдя так як інші європейські народи і, що вони теж хочуть жити в країні з гідним рівнем життя. Після такого важливого кроку українці не зупинилися, а почали діяти далі. Якщо вже підтвердили, що європейці, то час і реформувати країну. Вже у 2014 році влада мала певне бачення щодо реформи децентралізації, що й стало передумовою її впровадження.

Цього ж 2014 року в квітні Уряд постановив Концепцію реформування місцевого самоврядування. Ухвалення Концепції було неможливим без аналізу провідними експертами Ради Європи документа і визначення його відповідності європейським принципам самоврядування. Лише після цього Концепцію було рекомендовано як основну базу для подальшої розробки нормативної бази. Головною метою Концепції є визначення основних напрямів формування ефективного

місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Це забезпечить створення і підтримку повноцінного життєвого середовища для народу та задоволення інтересів громадян.

Слідом за Концепцією було затверджено План заходів щодо її реалізації, проте потрібно було ще перш за все внести деякі зміни в Конституцію України та сформуванню новий законодавчий пакет [4].

В Україні реформа децентралізації поділилася на два етапи.

Перший етап (2014-2018рр). У 2014 році, коли реформа почала діяти в Україні лише 6 регіонів були самостійними, тому це викликало регіональну диспропорцію, а отже якість життя і послуг, що отримували українці значно відрізнялась. Така ситуація вимагала проведення кардинальних реформ як місцевого самоврядування та територіальної організації так і державного управління в Україні. Нова система влади має спиратися на повноваження, достатні ресурси та відповідність перед виборцями та державою. Проте, щоб провести реформу децентралізації потрібно було зробити спершу п'ять важливих кроків, а саме:

- встановити територіальну основу органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади;
- розподілити повноваження між органами місцевого самоврядування різних рівнів адміністративно-територіального устрою;
- розподілити повноваження між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади;
- встановити за кожним рівнем органів влади необхідний обсяг ресурсів;
- встановити відповідальність органів місцевого самоврядування перед виборцями та перед державою.

5 лютого 2015 року було ухвалено Закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Децентралізацію проводять шляхом об'єднання базових територіальних громад в укрупнені територіальні одиниці, які отримали назву Об'єднані територіальні громади (ОТГ). Зроблено це не просто так, метою цих об'єднань і розроблених перспективних планів щодо створення об'єднаних територій є уникання хаосу. Внаслідок того, що об'єднання громад на добровільних засадах, народ може вносити зміни у перспективні плани, а також об'єднуватися так як вони вважають за краще [5].

Основними перевагами реформи децентралізації безумовно є захист прав людини. Значно підвищилася ефективність органів місцевого самоврядування, так як їм було передано повноваження на місця. Також було удосконалено соціально-економічний розвиток та зміцнено демократичні процедури.

Що принесе реформа децентралізації пересічним громадянам:

- створить повноцінну систему місцевого самоврядування де громади будуть спроможні виконувати покладені на них повноваження та відповідати за їх виконання;
- зміцнить громади щоб їх об'єднані ресурси можна було використовувати для підвищення якості послуг та розвитку місцевої інфраструктури;
- забезпечить розвиток малого та середнього бізнесу підвищить інвестиційну привабливість громад [6].

Реформа децентралізації дасть змогу покращити життя людей. Частина надходжень від податків на доходи фізичних осіб та від акцизу, усі надходження від податків на нерухомість та на землю, а також орендна плата за землю та майно залишатимуться у бюджеті громади, а рада громад зможе встановлювати ставки місцевих податків та зборів. Громада зможе сама залучати інвесторів реалізовувати вигідні проекти і залишати зароблені кошти на власний розвиток. Відкриваються можливості для придбання сучасного медичного обладнання та ліків, допомога та лікування будуть надаватися вчасно та якісно в закладах охорони здоров'я громади. Спроможні громади зможуть самі розпоряджатися коштами на освіту. Коли громаді вдасться вдосконалити освітню мережу, зекономлені кошти залишаться в громаді із можуть бути використані на подальший розвиток шкіл і дитячих садочків. Дороги будуть якісні і безпечні, з'явиться транспортна інфраструктура, новий громадський транспорт та зручне сполучення між населеними пунктами.

При втіленні реформи децентралізації в Україні виникли певні проблеми, які створювали перешкоди на шляху до її реалізації.

Однією з таких проблем було сприйняття реформи народом. Через погано надану інформацію та відсутність будь-яких роз'яснень громади опиралися, а разом з ними і районні державні адміністрації та місцеві ради. Пояснюється такий опір тим, що люди боялися втратити робочі місця.

Ще однією не менш важливою проблемою впровадження децентралізації була неузгодженість повноважень між органами виконавчої влади, органами управління в об'єднаних територіальних громадах, органами місцевого самоврядування, райрадами та райдержадміністраціями.

Також серйозною проблемою для впровадження реформи децентралізації стало те, що був значний брак якісних кадрів, низька кваліфікація органів місцевого самоврядування та службовців в об'єднаних територіальних громадах. Така ситуація висвітлювала неготовність кадрів сприймати інновації, неефективність використання фінансових ресурсів та неможливість ефективно освоїти субвенції, розробляти і приймати ефективні управлінські рішення. Через недостатню поінформованість про можливості підвищення кваліфікації та програми, що зараз популярні, місцеві чиновники були не здатні сприймати нові технології розроблення управлінських рішень. Проте зараз ситуація значно покращилася, громади не запитують навіщо проводити реформу, а як її проводити і що для цього можуть зробити вони самі.

Контроль держави за діяльністю місцевого самоврядування потребує особливої уваги. Ця наявна проблема в умовах бюджетної децентралізації потребує вирішення як і з боку держави так і з боку громадськості [7].

Це одні з головних проблем реалізації реформи децентралізації. Проте є ще низка інших проблем та питань, які потребують вирішення.

Другий етап децентралізації (2019-2021рр). 23 січня 2019 року було ініційовано перейти до нового етапу реформи децентралізації. Він передбачав закріплення вже здобутих успіхів і формування здатних громад, чітке розмежування повноважень та функцій контролю різних рівнів управління. Підтримка реформи децентралізації за думкою уряду є одним з найважливіших завдань, що буде сприяти розвитку місцевого самоврядування і економічного розвитку. У питанні формування базового рівня місцевого самоврядування ключовим став 2019 рік. До кінця цього ж року більшість існуючих малочисельних місцевих рад об'єдналися і стали здатними взяти на себе більшість повноважень, відповідним чином використовувати ресурси і нести відповідальність за свої дії чи бездіяльність. Завдяки цьому утворилося стійке підґрунтя для наступних кроків реформи децентралізації. Також це сприяло прискоренню реформи у сфері освіти, соціальних послуг, охорони здоров'я, культури, енергоефективності та інших секторах [8].

Наступним кроком до реалізації реформи було внесення зміни до Конституції щодо децентралізації, які необхідні для подальшого розвитку реформи та її завершення. Проте у січні 2020 року, після численних дискусій, запропоновані зміни були згорнуті [9].

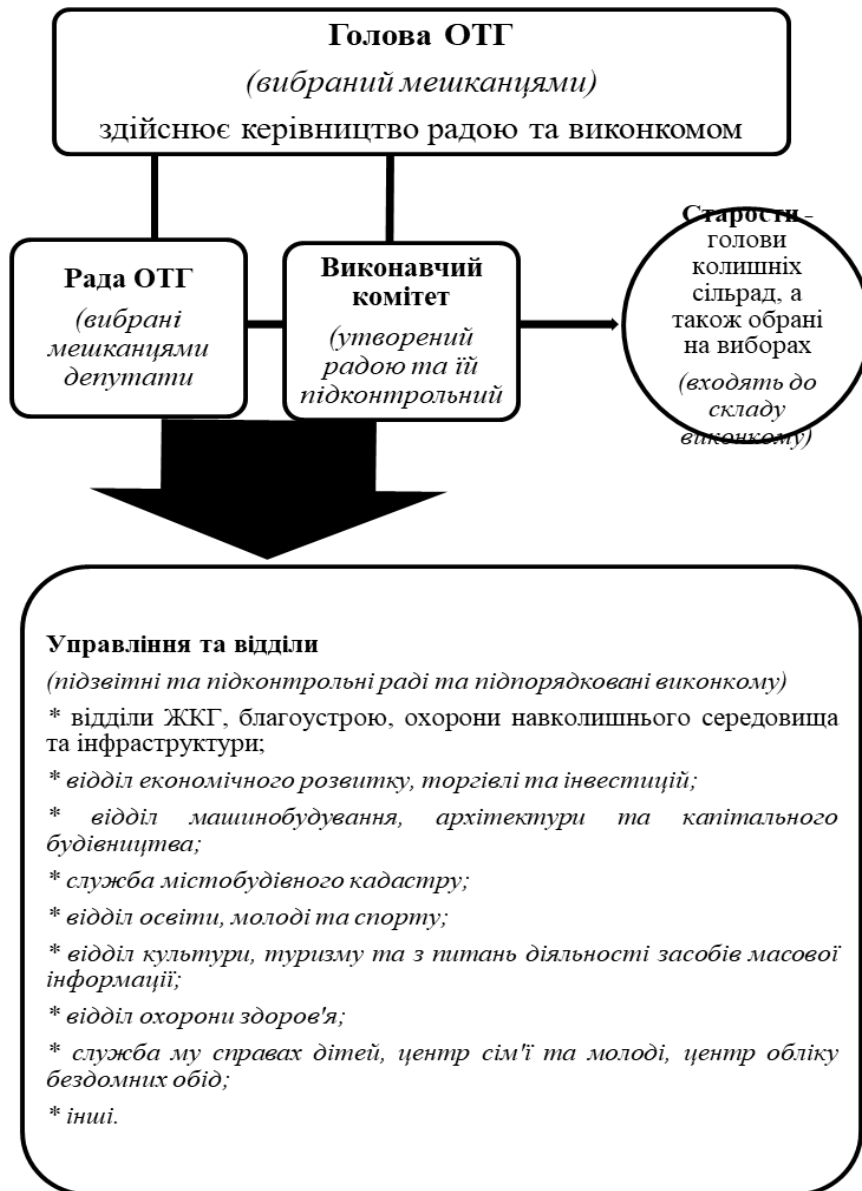
Реформа децентралізації стрімко просувається і станом на 10 січня 2020 року в Україні було створено 1029 об'єднаних територіальних громад, у які об'єдналися 4698 громад з населенням понад 11 мільйонів людей. 90,3 % території України покрито об'єднаними територіальними громадами. Щоб краще показати прогрес реформи місцевого самоврядування візьмемо за приклад 2018 і 2019 роки, якщо у 2018 році утворилося 141 ОТГ, то в 2019 – 223. Ми бачимо, що процес децентралізації не стоїть на місці, а активно просувається долаючи опір противників [10].

В Уряді і Парламенті до кінця 2019 року більша частина рішень з децентралізації не приймалася, а лише готувалася. Але мінімум два важливих закони Верховна Рада все ж мала розглянути до кінця цієї сесії, що закінчується у січні 2020 року.

Планувалося, що до квітня 2020 року в Україні вже буде затверджений адміністративно-територіальний устрій базового рівня, до червня – субрегіонального рівня. У третьому кварталі очікується прийнятті нової редакції Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» та необхідних змін до Податкового та Бюджетного кодексів. Четвертий квартал – прийняття актів, спрямованих на виконання названих законів [11].

У 2020 році реформу децентралізації планують завершити провівши восени місцеві вибори на новій територіальній основі громад. Ще мінімум декілька місяців потрібно для реалізації змін – отже графік майже впритул наблизився до кінця літа.

Під час реалізації реформи децентралізації постають ключові питання, які потребують більш широкого аналізу. На мою думку, одним з таких питань є об'єднання територіальні громади.



**Рис.1.** Умовна структура органів управління ОТГ

Удосконалено авторами на основі джерела [5].

Об'єднанні територіальні громади це найбільш ефективна система управління. В процесі реформування системи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні об'єднанні територіальні громади є невід'ємною частиною. Головною метою реформи є надання органам місцевого самоврядування відповідні повноваження і ресурси, щоб самостійно вирішувати питання місцевого значення [12].

Завдяки реформі децентралізації, яка по праву вважається однією з наймасштабніших реформ, було створено понад 800 об'єднаних територіальних громад, які охопили 1/3 території України [13].

Виконавчий комітет, що створений радою ОТГ, здійснює безпосереднє керівництво. До його складу входять: голова ради, його заступник, секретар виконкому, керівники відділів та управлінь, старости, секретар ради та інші особи. Не дивлячись на те, що рада і виконком перебувають на одному ієрархічному рівні, виконком підзвітний раді. Це говорить про те, що рада може скасувати рішення, які прийняв виконком якщо ті суперечать законодавству.

Рада об'єднаних територіальних громад може створювати власні органи управління охороною здоров'я, освітою, містобудівною діяльністю.

В об'єднаних територіальних громадах досить широкі повноваження. Вони тягнуться від розробки стратегії розвитку до організації благоустрою сіл і селищ. Утворена рада ОТГ утверджує бюджет, утворює виконавчий комітет, встановлює місцеві податки і збори та визначає яким буде соціально-економічний і культурний розвиток ОТГ. В свою чергу виконавчий комітет забезпечує виконання бюджету ОТГ, координує діяльність відділів, управлінь, установ та організацій, має право змінювати чи скасовувати акти підпорядкованих йому відділів, управлінь та їхніх посадових осіб. Також одним з ключових питань реформи є місцеві фінанси та бюджетна децентралізація.

Фінансова сторона є однією з найсуттєвіших, тому, що в більшій мірі, від неї залежить успішність функціонування об'єднаних територіальних громад. Основою для успішного розвитку громади є наявність економічно активних суб'єктів підприємницької діяльності, достатня кількість кваліфікованих трудових ресурсів, розвинена промислова та соціальна інфраструктура.

Результатами реформи децентралізації стало посилення зацікавленості органів місцевого самоврядування у збільшенні надходжень до місцевих бюджетів, пошуку резервів їх наповнення, покращення ефективності адміністрування податків і зборів.

Загальний соціально-економічний стан відповідної території та її потенціал до сталого розвитку показують показники виконання місцевих бюджетів. Достатня кількість ресурсів у місцевих бюджетах є гарантією того, що територіальна громада має можливість надавати більш якісні послуги своїм жителям, реалізовувати соціальні та інфраструктурні проекти, створювати умови для розвитку підприємництва, залучення інвестиційного капіталу, розробляти програми місцевого розвитку та фінансувати інші заходи для покращення умов проживання жителів громади [14].

**Висновки і перспективи подальших досліджень.** Підбиваючи підсумки вище згаданого, можна дійти до висновку, що децентралізація відкриває значні можливості для органів місцевого самоврядування самостійно вирішувати питання місцевого життя, роль громадян, їх вплив на процеси прийняття та впровадження рішень щодо забезпечення умов соціального та економічного розвитку суспільства підвищилися.

Питання послуг органів місцевого самоврядування територіальним громадам, їх класифікації, механізмів забезпечення на всіх рівнях місцевого самоврядування задля їх ефективного функціонування потребує деталізації, а дана проблематика – більш точного аналізу.

Потрібно наголосити, що будь-які зміни несуть за собою чимало проблем та ризиків, які потрібно осилити задля досягнення поставленої мети. Формування нової демократичної моделі управління, що орієнтована на збільшення повноважень територіальних громад є наслідком реформи децентралізації в Україні.

Втілення децентралізації сприяє посиленню в державі демократії та формуванню громадянського суспільства. Об'єднані територіальні громади утворилися на добровільних засадах за законодавчо визначеною процедурою з власними органами самоврядування і є результатом реформування місцевого самоврядування та децентралізації влади стали основою нової системи місцевого самоврядування.

Реформа децентралізації сприяє поліпшенню життя українських громадян, розбудови правової, сучасної, ефективної, конкурентоспроможної держави.

#### Джерела та література

1. Василенко Л., Добровінський М. Децентралізація та реформа місцевого самоврядування. *Підприємство, господарство і право*. 2017. № 3. С. 123-125.
2. Юркевич І. Децентралізація та реформування місцевого самоврядування в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Випуск 3 (11). С. 100-104.
3. Звернення програмного характеру гетьмана Павла Скоропадського «Грамота до всього українського народу» від 29.04.1918 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0003300-18>.
4. Концепція реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р. Відомості Верховної Ради України, 2014. № 333-р.

5. Децентралізація: коротко про головне. URL : <http://cost.ua/news/698-detsentralizatsiya-korotko-pro-holovne>.
6. Корнева О.В. Основні проблеми проведення реформи децентралізації в Україні 2014-2018 роках. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 3. С. 68-69.
7. Мацедонська Н. В., Клівіденко Л. М. Децентралізація в Україні та основні шляхи її впровадження в сучасних умовах. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 613-618.
8. Гнидюк І. В., Гороховська Ю. І. Децентралізація в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Молодий вчений*. 2015. № 5(20). С. 108-111.
9. Чудик Н. О. Децентралізація влади – шлях до народовладдя. *Актуальні проблеми правознавства*. 2016. URL: <http://appj.tneu.edu.ua/index.php/appj/article/view/17/0>.
10. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. URL : <https://decentralization.gov.ua/mainmonitoring>.
11. Онищенко В. В. Особливості бюджетної децентралізації в Україні: теоретичний аспект. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. № 12(2). С. 45-49.
12. Павлов К.В., Павлова О.М., Формування та регулювання конкурентних відносин на регіональних ринках житла України: монографія. Луцьк : видавництво «Терен», 2019. 542 с.
13. Павлова О. М. Товарна форма організації суспільного виробництва В умовах розвитку національної економіки України (другої половини XVII - кінця XVIII ст.): монографія. Луцьк : видавництво «Терен», 2019. 480 с.
14. Pavlov K., Pavlova O., Kupchak V. Integral Indicators Based on Competitiveness Capacity Characteristics of Regional Real Estate Markets of Ukraine. *Journal of Competitiveness*. 2019. №11(3). 87–108 с. URL: <https://doi.org/10.7441/joc.2019.03.06>.

#### References

1. Vasylenko L., Dobrovinsky M. (2017). Decentralizacija ta reforma miscevogho samovrjaduvannja. [Decentralization and local government reform]. *Pidpryjemstvo, ghospodarstvo i pravo*. [Enterprise, economy and law]. 3. Pp. 123–125.
2. Yurkevich I. (2017). Decentralizacija ta reformuvannja miscevogho samovrjaduvannja v Ukrajinі. [Decentralization and reform of local self-government in Ukraine]. *Aktualjni problemy pravoznavstva*. [Actual problems of jurisprudence]. 3 (11). Pp. 100-104.
3. Zvernennja proghramnogho kharakteru ghetmana Pavla Skoronadsjkogho «Ghramota do vsjogho ukrajinskogho narodu» vid 29.04.1918. [Address of program nature of Hetman Pavlo Skoropadsky "Diploma to all Ukrainian people" dated 29.04.1918] Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0003300-18>.
4. Konceptija reformy miscevogho samovrjaduvannja ta terytorijnoji orghanizaciji vlady v Ukrajinі: Rozporjadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrajinі vid 01.04.2014 № 333-p. Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrajinі. [The concept of reform of local self-government and territorial organization of power in Ukraine: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 01.04.2014 № 333-r. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine], 2014. № 333-r.
5. Decentralizacija: korotko pro gholovne. [Decentralization: briefly about the main thing]. Retrieved from: <http://cost.ua/news/698-detsentralizatsiya-korotko-pro-holovne>.
6. Korneva O. V. (2018). Osnovni problemy provedennja reformy decentralizaciji v Ukrajinі 2014-2018 rokakh. [The main problems of decentralization reform in Ukraine in 2014-2018]. *Porivnjajlno-analitychne pravo*. [Comparative and analytical law]. 3. Pp. 68–69.
7. Macedonska N. V., Klividenko L. M. (2017) Decentralizacija v Ukrajinі ta osnovni shljakhy jiji vprovadzhennja v suchasnykh umovakh. [Decentralization in Ukraine and the main ways of its implementation in modern conditions]. *Ekonomika i suspiljstvo*. [Economy and society]. 8. Pp. 613–618.
8. Gnidyuk I. V., Gorokhovskaya Y. I. (2015). Decentralizacija v Ukrajinі: suchasnyj stan ta perspektyvy rozvytku. [Decentralization in Ukraine: current state and development prospects]. *Molodyj vchenyj*. [A young scientist]. 5 (20). Pp. 108-111.
9. Chudyk N.O. (2016). Decentralizacija vlady – shljakh do narodovladdja. [Decentralization of power - the path to democracy]. *Aktualjni problemy pravoznavstva*. [Actual problems of jurisprudence]. Retrieved from: <http://appj.tneu.edu.ua/index.php/appj/article/view/17/0>.
10. Monitorynggh procesu decentralizaciji vlady ta reformuvannja miscevogho samovrjaduvannja. [Monitoring the process of decentralization of power and reform of local self-government]. Retrieved from: <https://decentralization.gov.ua/mainmonitoring>.
11. Onishchenko V. V. (2017). Osoblyvosti bjudzhetnoji decentralizaciji v Ukrajinі: teoretichnyj aspect. [Features of budget decentralization in Ukraine: theoretical aspects]. *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove ghospodarstvo*. [International economic relations and the world economy]. 12 (2). Pp. 45-49.



12. Pavlov K.V, Pavlova O.M. (2019). Formuvannja ta reghuljuvannja konkurentnykh vidnosyn na reghionalnykh rynkakh zhytla Ukrajinu: monohrafilja. [Formation and regulation of competitive relations in the regional housing markets of Ukraine: a monograph]. Lutsk: vydavnytvo «Teren». [Teren Publishing House]. 542 p.

13. Pavlova O.M. (2019). Tovarna forma orghanizaciji sypilnogho vyrobnytva v umovakh rozvytku nacionalnoji ekonomiky Ukrajinu (drughoji polovyny XVII – kincja XVIII st.): monohrafija. [Commodity form of organization of social production In terms of development of the national economy of Ukraine (second half of the seventeenth - late eighteenth century.): Monograph]. Lutsk: vydavnytvo «Teren». [Teren Publishing House]. 480 p.

14. Pavlov K., Pavlova O., Kupchak V. (2019). Integral Indicators Based on Competitiveness Capacity Characteristics of Regional Real Estate Markets of Ukraine. Journal of Competitiveness. №11(3). 87–108 c. Retrieved from: <https://doi.org/10.7441/joc.2019.03.06>.

Стаття надійшла в редакцію 17.06.2020 р.